

KANSALAISET KORONAKRIISIN KOURISSA

MITÄ POLIITTISIA TOIMIA KANNATETAAN?

Anu Kantola | Paula Saikkonen | Juho Vesa
Hanna Wass | Toni Ahva

HELSINGIN YLIOPISTO

BIBU

strateginen TUTKIMUS

Koronakriisi korostaa poliittisten ratkaisujen ja kompromissien tarvetta **3**

1. Korona – kriisitietoisuutta ja huolta taloudesta **5**
2. Työllisyystoimien suosio – kuka joustaa ja kuinka paljon? **7**
3. Pitkän aikavälin ratkaisut – maahanmuutosta sosiaaliturvan uudistamiseen **10**

Yhteenveto: luoviin kompromisseihin on monta tietä **14**

Miten tutkimus tehtiin? **15**

Lähteet **16**

Koronakriisi korostaa poliittisten ratkaisujen ja kompromissien tarvetta

Kansalaisuuden kuilut ja kuplat -tutkimushanke eli BIBU¹ tutkii eri kansalaisryhmien äänen kuulumista poliittisessa päätöksenteossa. Koronakriisin iskiessä halusimme selvittää sen vaikutuksia kansalaisten mielipiteisiin sekä sitä, mitä poliittisia toimia kansalaiset kannattavat kriisistä toipumiseksi.

On mahdollista, että koronan synnyttämästä kriisistä muodostuu 1990-luvun alun talouslaman kaltainen taitekohta, harvinainen hetki, jossa ryhdytään toteuttamaan myös laajempia yhteiskunnallisia uudistuksia.² Koronakriisi on tuonut poliittiseen päätöksentekoon ylimääräisen kierteen, joka ei ainakaan ole helpottanut yhteisesti jaettujen ratkaisujen löytämistä. Siksi on hyvä tietää, miten suomalaiset kannattavat erilaisia poliittisia toimia poikkeuksellisissa oloissa.

Toteutimme tämän selvittämiseksi kyselytutkimuksen, jonka tavoitteena on tuottaa taustatietoa eri vaihtoehtojen hyväksyttävyydestä. Sen tuloksia voidaan käyttää niin kansalaiskeskustelussa kuin päätöksenteon tukena, kun koronakriisin kourissa etsitään poliittisia ratkaisuja. Kartoitimme kyselyssä suomalaisten mielipiteitä sekä koronakriisin ratkaisukeinoista että muista esillä olleista merkittävistä kysymyksistä: työllisyyden parantamisesta, valtion velkaantumisesta, verotuksesta, sosiaaliturvan uudistamisesta, ilmastonmuutoksen hillitsemisestä ja maahanmuutosta. Erityisesti keskityimme työllisyyspolitiikkaan. Pohjana oli elokuussa 2020 julkaistu valtiovarainministeriön muistio, jossa listattiin työllisyyttä mahdollisesti kasvattavia uudistuksia³, ja niiden lisäksi otimme mukaan muita esillä olleita työllisyyspoliittisia ehdotuksia.

Taloustutkimuksen kanssa toteutettuun kyselyyn vastasi elo-syyskuun vaihteessa internetpaneelissa runsaat 2 000 15–79-vuotiasta suomalaista. Kyselyn aineisto on painotettu sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan niin, että se vastaa tilastollisesti Suomen väestöä (virhemarginaali $\pm 2\%$ -yksikköä). Tässä raportissa kuvaamme, missä määrin suomalaiset kannattavat erilaisia poliittisia toimia, ja kerromme myös, miten eri puolueiden kannattajat ja tuloluokat näkevät erilaiset poliittiset toimet (ks. alla ”Miten tutkimus tehtiin?”). Raportin liitteessä on raportoitu vastaukset kaikkiin esittämiimme kysymyksiin (KUVIOT L1–L28).⁴

Tulokset osoittavat, että koronan tuomat talousongelmat tiedostetaan laajasti. Koronakriisin vaikutuksia heijastelee osin myös se, että vain alle kolmasosa pitää menoleikkauksia tarpeellisina valtionvelan hillitsemiseksi. Ratkaisuista sen sijaan on erimielisyyttä: esimerkiksi yritysten tukemisella ja verojen korottamisella on omat kannattajansa. Työllisyyspolitiikassa löytyy myös suurta kannatusta saavia toimia. Erityisesti suositaan nuorten kouluttamista ja osatyökykyisten työllistämistä Ruotsin mallin mukaisesti sekä paikallista sopimista⁵. Myös ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastaminen saa tukea. Kaikkein vähiten kannatetaan työaikojen pidentämistä.

Talouspoliittisissa kysymyksissä näkyy, että perinteinen jako vasemmistoon ja oikeistoon on edelleen politiikassa tärkeä. Se heijastuu näkemyksissä verotuksesta, työehtojen joustoista, valtionvelasta ja sosiaaliturvasta. Näissä kysymyksissä myös Perussuomalaiset sijoittuvat selvästi oikeistopuolueiden blokkiin. Sen sijaan maahanmuuton ja ilmastonmuutoksen osalta jakolinjat nivoutuvat siten, että erityisesti Perussuomalaiset ja Vihreät muodostavat keskeiset vastavoimat, mikä nähtiin myös vuoden 2019 eduskuntavaalien asetelmissa.⁶

Suomalaisen poliittisen järjestelmän tärkeä vahvuus on ollut kyky tehdä kompromisseja. Kun puolueita on suuri kirjo, päätöksiä on sorvattava niin, että niissä sovitaan eri osapuolten intressejä. Tämä kysely auttaa osaltaan tätä työtä. Kyselyn tulokset antavat osviittaa siitä, millä toimilla on laajaa kannatusta, ja mitkä toimet taas jakavat kansalaisten intressejä selvimmin. Eri politiikkatoimien saama kannatus tuloluokissa ja eri puolueiden kannattajien keskuudessa on esitetty kootusti liitetaulukossa.

1 KORONA – KRIISITIE TOISUUTTA JA HUOLTA TALOUDESTA

Koronakriisi on ravisuttanut suomalaisia: selkeä enemmistö⁷ eli 70 prosenttia pitää virusta vakavana uhkana maailman väestölle (KUVIO L1)⁸. Kriisitietoisuus on voimakkainta SDP:n⁹ (82 %), Vihreiden (82 %) ja Vasemmistoliiton (78 %) kannattajissa, kun taas Kokoomuksen kannattajista virusta pitää vakavana uhkana kaksi kolmesta ja Perussuomalaisista vain puolet. Myös tulotaso vaikuttaa jonkin verran: pienituloiset ovat koronasta enemmän huolissaan (72 %) kuin suurituloiset (60 %).

Kaksi kolmesta suomalaisesta (68 %) katsoo, että myös taloudesta ja työllisyydestä on kannettava huolta, kun koronaa hillitään (KUVIO L2). Tämäkin kysymys saa suurta kannatusta yli puoluerajojen, joskin siten, että oikeisto painottaa taloutta ja työllisyyttä hiukan vasemmistoa enemmän. Vahvimmin samaa mieltä olivat Kokoomuksen (80 %), Perussuomalaisien (73 %), Keskustan (73 %), SDP:n (61 %) ja Vihreiden (57 %) kannattajat. Heistä erottuvat Vasemmistoliiton kannattajat, joista alle puolet (47%) on samaa mieltä.

Koronakriisin talousvaikutusten lievittämiskeinoista ei sen sijaan löydy yhtä suurta yksimielisyyttä. Kysyimme, tulisiko koronakriisin aiheuttamia vahinkoja yrityksille korvata uusilla yritystukipaketeilla (KUVIO L3). Kaiken kaikkiaan yritystukia kannatti vajaa puolet (44 %) samalla kun noin neljännes (27 %) vastustaa uusia yritystukia. Yritystukia suosivat eniten Vihreiden (55 %) ja Kokoomuksen (54 %) kannattajat, vähiten taas Perussuomalaisien (36 %) ja Vasemmistoliiton (38 %) kannattajat. Asiaan on myös selvästi vaikea ottaa kantaa yksiselitteisesti: lähes kolmannes vastaajista (29 %) ei osannut sanoa selkeää mielipidettä asiaan.

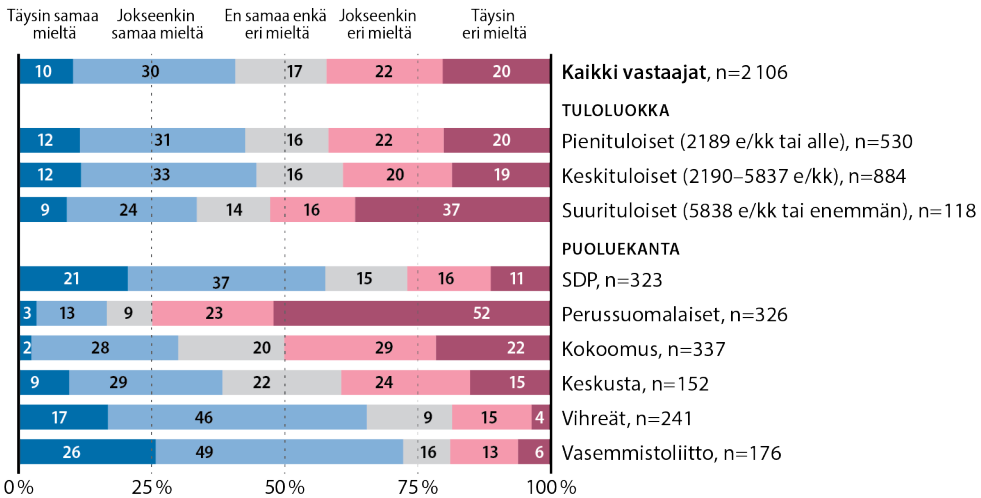
Kysyimme myös, olisivatko kansalaiset valmiita maksamaan enemmän veroja, jotta koronan aiheuttama lasku saadaan hoidettua (KUVIO 1). Mielipiteet jakautuivat kahteen suurin piirtein yhtä suureen joukkoon: lähes puolet kansalaisista (42 %) ei olisi valmis ja lähes saman suuruinen joukko (40 %) olisi valmis maksamaan lisää veroja koronakriisistä koituneiden kustannusten kattamiseksi (KUVIO 1). Näyttäisi myös siltä, että veronmaksuhalukkuus on kasvanut koronakriisin aikana: vuonna 2015, jolloin taloudessa oli vielä selvää nousukiittoa, vain 16 prosenttia suomalaisista sanoi olevansa valmis maksamaan lisää veroja¹⁰.

Maksuhalukkuus on vahvasti eriytynyt puoluekannan mukaan. Eniten lisää veroja olivat valmiita maksamaan Vasemmistoliiton (72 %), Vihreiden (66 %) ja SDP:n (58 %) kannattajat, vähiten puolestaan Perussuomalaisien (16 %) ja

Kokoomuksen (30 %) kannattajat. Myös tuloluokka vaikuttaa: keskituloiset (45 %) olivat eniten valmiita maksamaan lisää veroja, kun taas suurituloiset olivat vähiten halukkaita (33 %).

KUVIO 1 Valmius maksaa enemmän veroja koronakriisin talousvaikutusten paikkaamiseksi (%). (Lähde: Taloustutkimuksen kysely)

Olen valmis maksamaan enemmän veroja, jotta koronakriisin aiheuttama lasku valtiontaloudelle saadaan hoidettua

Eräs kiinnostava koronakriisin mukanaan tuoma piirre on myös suhtautuminen valtion velkaantumiseen (KUVIO L18). Lähes kolmasosa vastaajista (31 %) oli sitä mieltä, että valtionvelka ei ole siinä määrin huolestuttavalla tasolla, että sen hillitseminen vaatisi erityisiä menoleikkauksia. Näkemyksissä heijastunee voimakkaasti kiihtynyt velkaantumisen aste niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa, joskin aiemman muotoilultaan vastaavan kysymyksen puuttuessa suoraa yhteyttä on vaikea osoittaa. Suhtautuminen velkaan jakaa kuitenkin selkeästi vasemmistoa ja oikeistoa: enemmistö vasemmistopuolueiden ja myös vihreiden kannattajista ei juurikaan kanna huolta velkaantumisesta, mutta oikeistopuolueiden kannattajat ja myös suurituloiset näkevät tilanteen selvästi ongelmallisempänä.

2 TYÖLLISYYSTOIMIEN SUOSIO – KUKA JOUSTAA JA KUINKA PALJON?

Työllisyysasteen nostaminen on ollut ehkä polttavin talouspolitiikan kysymys, koska se parantaisi hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus pohjaa. Keskusteluissa on ollut jo pitkään esillä laaja joukko erilaisia toimia tavoitteen edistämiseksi. Valtiovarainministeriön virkamiesryhmä julkaisi omat suosituksensa elokuussa 2020¹¹, minkä yhteydessä käydyssä keskustelussa nousi esiin myös muita keinoja. Näihin lukeutui osatyökykyisten entistä tehokkaampi työllistäminen Ruotsin mallilla, jossa valtio-omisteinen konserni etsii työpaikkoja osatyökykyisille.

Tässä kyselyssä suosituimpia keinoja työllisyyden parantamiseksi olivat nuorten kouluttaminen ja osatyökykyisten työllistymisen auttaminen (KUUVIO 2). Nuorten koulutusta on pidetty väylänä saada nuoria entistä paremmin mukaan myös työelämään. Kaikista työllisyystoimista eniten kannatusta sai maksuton toiseen asteen koulutus, jota puolsi melkein kolme neljäsosaa kansalaisista (72 %). Lisäksi 59 prosenttia vastaajista nostaisi oppivelvollisuuden ikärajan 18 vuoteen. Molemmissa kysymyksissä näkemykset olivat vahvoja ja en osaa sanoa -vastauksia tuli vain muutama prosentti.

Suosittu keino oli myös Ruotsin mallin mukainen osatyökykyisten työllistämiseen pyrkivän konsernin perustaminen, jota kannatti runsas enemmistö vastaajista (70 %). Sekä työ- ja elinkeinoministeriö että sosiaali- ja terveysministeriö ovat pohtineet viime vuosina ahkerasti keinoja osatyökykyisten työllistämiseksi.¹² Myös Ruotsin mallin mukaista keinoa on selvitelty työ- ja elinkeinoministeriössä¹³, mutta siitä on ollut varsin vähän julkista keskustelua. Keinon uutuusarvo saattaa selittää kansalaisten sitä kohtaan osoittamaa innostusta.

Yli puolet (59 %) kansalaisista olisi myös valmis lisäämään paikallista sopimista. Lähes puolet vastaajista porrastaisi ansiosidonnaista työttömyysturvaa siten, että se olisi ensin nykyistä suurempi ja taso alenisi työttömyyden jatkuessa. Hieman pienempi joukko (42 %) olisi valmis tyytymään kilpailijamaita maltillisempiin palkankorotuksiin, jotta yritysten olisi helpompi työllistää enemmän ihmisiä. Pääministeri Marinin esiin nostamaa mahdollisuutta siirtyä tulevaisuudessa kuuden tunnin työpäivään, millä saattaisi olla pitkällä tähtäimellä työllisyysastetta nostava vaikutus, kannatti 45 prosenttia vastaajista.

Erilaiset etuuksien leikkaukset eivät sen sijaan olleet yhtä suosittuja. Työeläkkeen kertymisen ansiosidonnaisesta työttömyyspäivärahasta lopettaisi hieman alle neljännes ja runsas neljännes olisi valmis luopumaan vuorotteluvapaista,

joiden aikana työntekijälle maksetaan vuorottelukorvausta. Hieman yli neljännes vastaajista olisi valmis luopumaan eläkeputkesta ja lakkauttamaan aikuiskoulutustuen. Kaikista vähiten kannatusta sai työaikojen pidentäminen (18%), joka oli esillä erityisesti Juha Sipilän hallituksen aikaan tehdyssä kilpailukyvyyn parantamiseen tähdänneessä kiky-sopimuksessa. Aihe kuumeni poliittisesti, mikä näkyi tässä kyselyssä myös siinä, että kansalaisten mielipiteet työajan pidentämisestä olivat vahvoja: ei osaa sanoa -vastauksia oli ainoastaan neljä prosenttia.

KUVIO 2 Eri työllisyystoimien kannatus (%). (Lähde: Taloustutkimuksen kysely)

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Monien työllisyystoimien kannatuksessa kansalaisten mielipiteet myös jakautuvat selvästi: eri puolueiden kannattajilla ja tuloluokilla on omat suosikkinsa ja myös toimet, joita ei selkeästi haluta. Erityisesti jako vasemmistoon ja oikeiston kannattamiin toimiin on selkeä. Kokoomuksen kannattajat suosivat

eniten paikallisen sopimisen lisäämistä (91 %) sekä ansiosidonnaisen porrastamista ja sen keston lyhentämistä (81 %). Eniten vastustetaan kuuden tunnin työpäivään siirtymistä (80 %). Keskustan kannattajat ovat pitkälti samoilla linjoilla. He tukevat vahvasti paikallisen sopimisen lisäämistä (84 %) ja suhtautuivat kaikista puolueista myönteisimmin siihen, että palkkojen tulisi korottaa kilpailijamaita hitaammin (72 %). Tässä heijastuu selvästi edelleen Sipilän hallituksen kärkiteemoiksi noussut Suomen kilpailukyvyn parantaminen. Perussuomalaisten kannattajat ovat monessa kysymyksessä lähellä Kokoomusta ja Keskustaa, missä näkyy puolueen talouspolitiikan yleinen oikeistolaisuus.¹⁴ Samaan viittasi puolueen kannattajien voimakas haluttomuus korottaa veroja koronakriisin talousvaikutuksen kattamiseksi (ks. KUVIO 1).

SDP:n ja Vasemmistoliiton kannattajat taas tukevat voimakkaasti toisen asteen opintojen maksuttomuutta, oppivelvollisuuden pidentämistä ja kuuden tunnin työpäivään siirtymistä. Lisäksi SDP:n kannattajat suhtautuvat kaikista puolueista myönteisimmin julkisen hallinnon konsernin perustamista osatyökykyisten työllistämiseksi (82 %). Työaikojen pidentäminen, eläkeputkesta luopuminen ja ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan muuttamista siten, ettei se kerrytä työeläkettä, herättää molempien vasemmistopuolueiden kannattajissa vahvaa kritiikkiä. Vihreiden kannattajat suosivat ja vastustavat pitkälti samoja keinoja, mikä vahvistaa aiemmin tehtyä havaintoa erillisestä punavihreästä äänestäjäblokkista.¹⁵ Vihreät tukevat eniten toisen asteen opintojen maksuttomuutta (84 %), julkisen hallinnon konsernin perustamista osatyökykyisten työllistämiseksi (78 %) sekä oppivelvollisuusiän pidentämistä (75 %). Epäsuosituin ehdotus Vihreiden kannattajille on työajan pidentäminen, jota vastustaa 88 prosenttia.

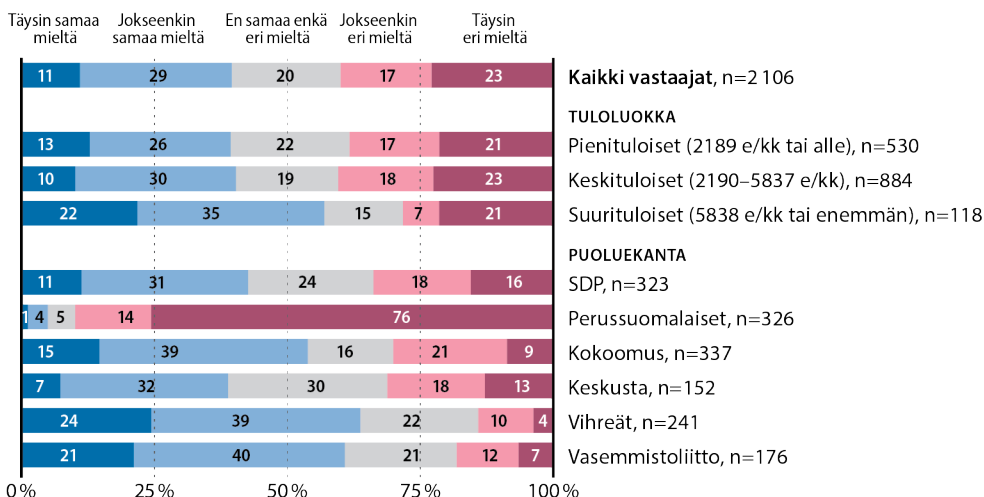
Myös tuloluokka vaikuttaa siihen, mitä työllisyystoimia kannatetaan. Suurituloiset kannattavat erityisesti paikallisen sopimisen lisäämistä (83 %), kun keskituloisista sitä kannattaa 62 ja pienituloisista 51 prosenttia. Kaikista eniten suurituloiset vastustavat ehdotusta kuuden tunnin työpäivästä (69 %). Keskituloisten suosikki on toisen asteen opintojen maksuttomuus (70 %). Pienituloiset puolestaan kannattavat toimenpiteistä eniten julkisen hallinnon konsernin perustamista osatyökykyisten työllistämiseksi (76 %). Pienituloiset eivät sen sijaan innostu työaikojen pidentämisestä, jota valtaosa (82 %) heistä vastustaa.

3 PITKÄN AIKAVÄLIN RATKAISUT – MAAHANMUUTOSTA SOSIAALI- TURVAN UUDISTAMISEEN

Koronakriisin myötä moniin jo aiemmin esillä olleisiin poliittisiin kysymyksiin ja uudistustarpeisiin on avautunut uusia näkökulmia. Näistä keskeisimpiä ovat maahanmuutto erityisesti huoltosuhteen tasapainottamisen ja hyvinvointipalvelujen rahoittamisen näkökulmasta, verotuspohjan laajentaminen, sosiaaliturvan uudistaminen ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tehtyjen toimien lisääminen.

KUVIO 3 Työperäisen maahanmuuton lisäämisen kannatus (%). (Lähde: Taloustutkimuksen kysely)

Suomeen tarvitaan lisää maahanmuuttajia töihin

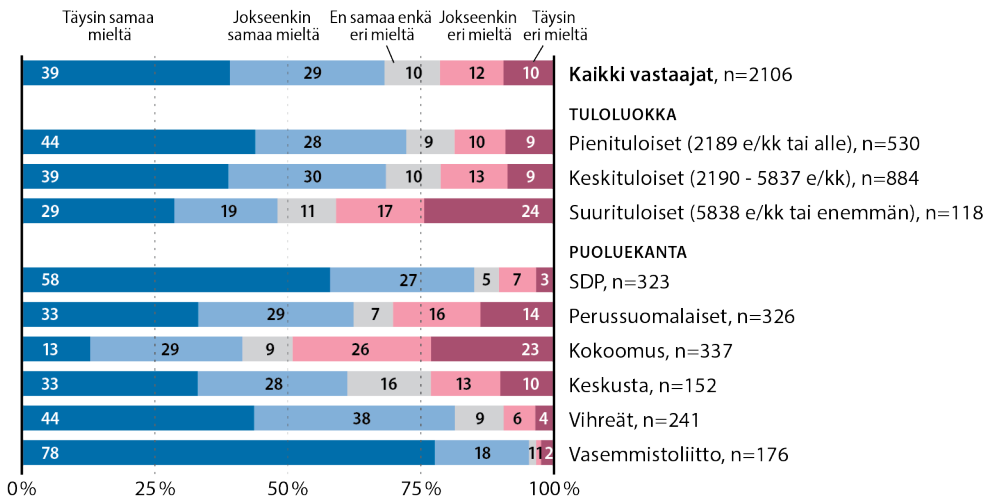
Kyseisistä teemoista työperäinen maahanmuutto jakaa kansalaisia voimakaimmin: neljä kymmenestä haluaisi lisätä sitä ja yhtä suuri joukko ei haluaisi (KUVIO 3). Perussuomalaisten kannattajat erottuivat kaikista muista selvästi, heistä vain murto-osa (5 %) katsoo, että Suomeen tarvitaan lisää maahanmuuttopohjaista työvoimaa. Työperäisen maahanmuuton suosio on puolestaan suurinta Vihreiden (63 %), Vasemmistoliiton (61 %) ja Kokoomuksen (54 %) kannattajissa, mikä on kiinnostava osoitus siitä, miten maahanmuutto poliittisena asiakysymyksenä murtaa vasemmiston ja oikeiston välistä jakolinjaa. Monien aiempien tutkimusten tavoin nähdään, että oma taloudellinen asema on yhteydessä siihen, mitä ajattelee maahanmuutosta¹⁶: suurituloiset suhtautuivat

maahanmuuton lisäämiseen myönteisemmin (57 %) kuin pienituloiset (39 %) ja keskituloiset (40 %).

Vasemmiston ja oikeiston väliset erot piirtyvät sen sijaan hyvin selvästi esiin suhtautumisessa pääomatulojen verottamiseen entistä tiukemmin. On ehdotettu, että pääomatulojen verotuksen progressiivisuutta voisi kiristää niin, että niitä verotettaisiin samaan tapaan kuin ansiotuloja.¹⁷ Tämä on nähty yhtenä keinona tehdä verotuksesta oikeudenmukaisempaa.¹⁸ Progression vahvistamista tukivat erityisesti Vasemmistoliiton (96 %) ja SDP:n (85 %) kannattajat sekä pienituloiset (72 %). Toisessa päässä ovat ehdotukseen kriittisemmin suhtautuvat Kokoomuksen kannattajat (42 %) ja suurituloiset (48 %), joista pääomatulojen progressiivisuutta lisääsi alle puolet.

KUVIO 4 Pääomatulojen verotuksen progression vahvistamisen kannatus (%).
(Lähde: Taloustutkimuksen kysely)

Pääomatuloja pitäisi verottaa progressiivisesti samaan tapaan kuin ansiotuloja: veroprosentin pitäisi olla sitä korkeampi mitä enemmän pääomatuloja

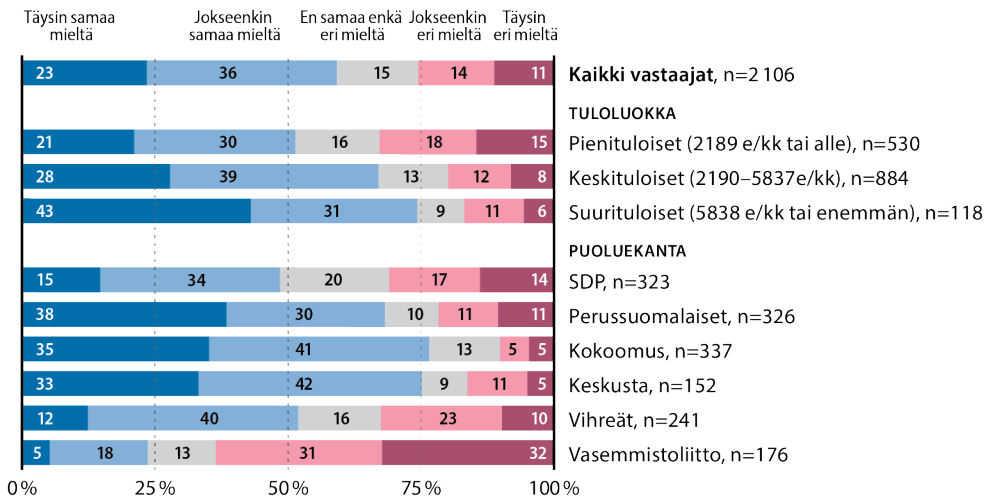

Siinä missä työllisyys- ja talouskysymyksissä on havaittavissa ero vasemmiston ja oikeiston välillä, kysyessämme laveammin sosiaaliturvasta ei jako ole yhtä selvä (KUVIOT L24–L26). Puolueiden kannattajien näkemysten perusteella hyvin erilaiset vaihtoehdot sosiaaliturvan uudistamiseksi voivat saada riittävän kannatuksen

taakseen. Vastaajien enemmistö (59 %) kannatti sosiaaliturvan uudistamista siten, että vastikkeeksi tuesta täytyisi tehdä nykyistä enemmän jotakin yhteiskunnallisesti hyödyllistä, kuten opintoja tai vapaaehtoistöitä (kuvio 5). Vasemmistoliiton kannattajat erottuivat selvästi varauksellisessa suhtautumisessaan vastikkeellisuuteen kun taas Kokoomuksen ja Keskustan kannattajista kolme neljästä olivat sen lisäämisen takana. Vaikka vastikkeellisuuden lisääminen ei saanut yhtä vahvaa tukea SDP:n (49 %) tai Vihreiden (52 %) kannattajilta, niin nämä ryhmät eivät myöskään vastustaneet vastikkeellisuuden vahvistamista niin painokkaasti kuin Vasemmistoliiton kannattajat. Perussuomalaisten kannattajat erottuivat omaksi ryhmäkseen siinä, että heistä vain neljännes oli sitä mieltä, että sosiaaliturvaetuudet kuuluvat kaikille Suomessa vakituisesti asuville henkilöille, kun kaikista vastaajista 64 prosenttia oli tätä mieltä (KUUVIO L19).

KUUVIO 5 Sosiaaliturvan vastikkeellisuuden lisäämisen kannatus (%).
(Lähde: Taloustutkimuksen kysely)

Sosiaaliturvaa tulee uudistaa siten, että vastikkeeksi tuesta täytyy tehdä nykyistä enemmän jotakin yhteiskunnallisesti hyödyllistä, kuten opintoja tai vapaaehtoistöitä

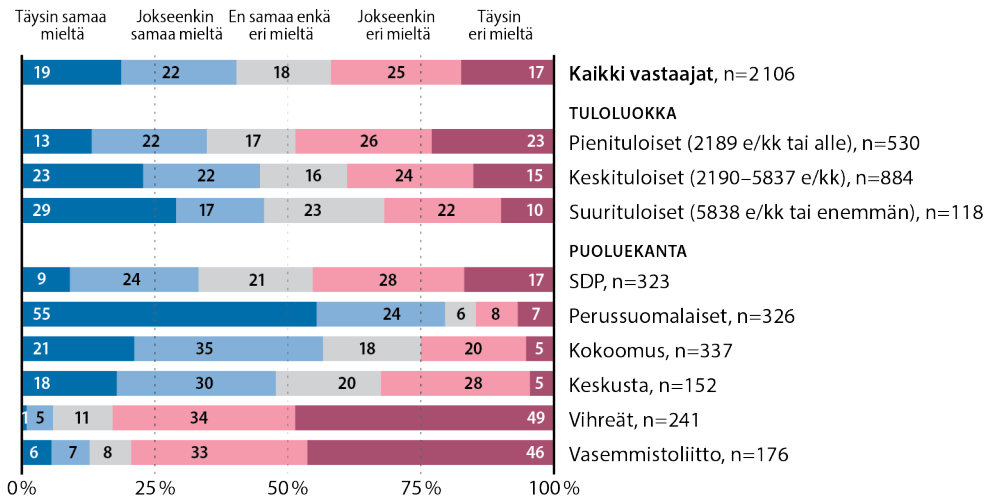

Ilmastopolitiikkaan liittyvät kysymykset jakavat suomalaisia vahvasti. Esimerkiksi 41 prosenttia kansalaisista piti Suomen taloudellista kilpailukykyä ilmasto-
muutoksesta huolehtimista tärkeämpänä, mutta vastaavasti 42 prosenttia oli tästä

päinvastaista mieltä (KUVIO 6). Erityisesti Perussuomalaisten kannattajat kokivat kilpailukyyn turvaamisen ilmastonmuutoksesta huolehtimista keskeisempänä tavoitteena (79 %). Sen sijaan vain pieni osa Vihreiden (6 %) ja Vasemmistoliiton (13 %) kannattajista oli tätä mieltä. Ilmastonmuutos näyttäisi siis jakavan poliittista kenttää vahvimmin akselilla, jossa toisena ääripäänä on Perussuomalaiset ja toisena Vihreät (KS. MYÖS KUVIOT L27–L28), mikä heijastaa vuoden 2019 korostunutta asetelmaa¹⁹. Tulot ovat yhteydessä ilmastomyönteisyyteen siten, että pienituloiset (35 %) pitävät keskituloisia (45 %) ja suurituloisia (46 %) harvemmin kilpailukykyä ilmastonmuutoksesta huolehtimista tärkeämpänä.

KUVIO 6 Taloudellisen kilpailukyyn tärkeys verrattuna ilmastonmuutoksesta huolehtimiseen (%). (Lähde: Taloustutkimuksen kysely)

Suomen taloudellinen kilpailukyky on ilmastonmuutoksesta huolehtimista tärkeämpää

Toisaalta ilmastokysymyksissä näkyy myös perinteinen vasemmisto-oikeistojako: SDP:n ja Vasemmistoliiton kannattajista suurempi osa on kysymyksissä ilmaston puolella kuin Kokoomuksen ja Keskustan kannattajista. Vanhojen valtuutetuksien (Keskusta, Kokoomus, SDP) kannattajat ovat kuitenkin ilmastonmuutoksen suhteen osittain sisäisesti jakautuneita (KS. KUVIOT 6 JA L27–L28).

YHTEENVETO: LUOVIIN KOMPROMISSEIHIN ON MONTA TIETÄ

Kyselymme tulokset kuvaavat politiikan jakolinjoja, mutta samalla auttavat tunnistamaan kompromissien mahdollisuuksia osoittamalla, millaiset toimet saavat kannatusta eri kansalaisryhmissä. Koronan aiheuttama kriisi on toiminut kuten suurilla kriiseillä on tapana toimia: se on saanut kansalaiset havahtumaan laajasti yhteisen ongelman äärelle ja sikäli myös yhdistänyt suomalaisia. Samalla kuitenkin näkyy, että suomalaisilla on myös erimielisyyttä sekä koronan edellyttämistä poliittisista toimista että myös monista muista poliittisista ratkaisuista. Jakolinjoja näkyy sekä puolueiden että tulo-
luokkien mukaan. Ryhmittymisen vasemmistoon ja oikeistoon on tärkeä erityisesti talouspoliittisissa kysymyksissä. Muissa kysymyksissä, kuten maahanmuutossa ja ilmastomuutoksessa, rintamalinjat kulkevat erityisesti Perussuomalaisten ja Vihreiden välillä.

Tulokset osoittavatkin, että poliittisella päätöksenteolla on haasteita edessään. Suomalainen demokratia on perustunut laajapohjaiselle yhteistyölle ja kompromissien hakemiselle ja poliittisten päätösten tekeminen edellyttää yleensä myös kompromissien tekoa, koska puolueita on laaja joukko. Perinteinen sotien jälkeinen konsensuksen rakentaminen on kuitenkin suurissa paineissa: globalisaatio ja talouden rakennemuutokset ovat ajaneet äänestäjät liikkeelle ja suurimmalla osalla puolueista ei ole enää varmaa kannattajien joukkoa. Lisäksi muutosten häviäjät erottuvat äänestäjinä voittajista.²⁰ Tie eteenpäin lienee kuitenkin siinä, että eri kansalaisryhmien näkemyksiä tunnistetaan ja kuullaan laajasti. Siten niiden pohjalta voidaan rakentaa ratkaisuja, joille on mahdollista saada laajaa tukea taakseen. Tutkimuksemme voi toimia tässä yhtenä apuvälineenä: tuloksia on mahdollista tulkita tarinana jakolinjoista ja kuplista, mutta tuloksia voi tarkastella myös kuplien purkamisen näkökulmasta. Jälkimmäinen näkökulma auttaa hahmottamaan sitä, miten eri ryhmien näkemyksiä voitaisiin ottaa mahdollisimman laajasti huomioon päätöksenteossa.

Miten tutkimus tehtiin?

Katsaus pohjautuu BIBU-tutkimushankkeen suunnittelemaan kyselyaineistoon, jonka on kerännyt Taloustutkimus ajanjaksolla 31.8.–3.9.2020. Kysely tehtiin internetpaneelissa ja siihen vastasi yhteensä 2 106 15–79-vuotiasta suomalaista. Tulokset painotettiin iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan väestötilastoja vastaaviksi. Virhemarginaali on noin +/- kaksi prosenttiyksikköä.

Tiedustelimme vastaajilta näkemyksiä yhteensä 13 konkreettiseen politiikkatoimeen, joilla pyritään nostamaan työllisyysastetta. Tämän lisäksi esitimme 12 eri väitettä, jotka käsittelivät koronakriisiä, mahdollisia keinoja talouden elvyttämiseksi, sosiaaliturvaa ja ilmastopolitiikkaa.

Olemme raportoineet tässä katsaukset vastaukset yhtäältä suorina jakaumina koko väestön ja toisaalta ristiintaulukointeina kolmen keskeisen taustamuuttujan eli tulotason, puoluekannan ja työttömyyden kokemisen mukaan.

Taustamuuttujat

TULOLUOKKA

Tuloluokka kuvaa kansalaisten elinoloja ja niiden vaikutusta poliittisiin mielipiteisiin. Olemme jakaneet vastaajat kolmeen tuloluokkaan: suurituloisiin, keskituloisiin ja pientuloisiin. Luokittelu on tehty OECDn suosittelmalla tavalla, jota myös Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on käyttänyt.²¹

PUOLUEKANNATUS

Puoluekannatus liittyy kansalaisten mielipiteet suoraan poliittiseen järjestelmään. Olemme ottaneet mukaan kuusi suurinta puoluetta: Kokoomus, SDP, Perussuomalaiset, Keskusta, Vasemmistoliitto ja Vihreät. Muiden eduskuntapuolueiden ja pienpuolueiden osalta vastaajien lukumäärä jäi tulosten luotettavuuden kannalta liian pieniksi.

TYÖTTÖMYYDEN KOKEMINEN

Halusimme myös nähdä, onko työttömyyttä kokeneilla oma näkökulmansa siihen, mitkä keinot edistäisivät työllistymistä. Kyselyssämme pyysimme vastaajia kertomaan, ovatko he olleet viimeisen viiden vuoden aikana työttöminä, tarkemmin sanottuna ilmoittautuneet TE-toimistoon työnhakijaksi töiden loppumisen ja vähenemisen vuoksi. Muodostimme erimittaista työttömyyttä tai lomautuksia kokeneista yhden ryhmän, ja toisen niistä, jotka eivät olleet olleet viimeisen viiden vuoden aikana työttöminä tai lomautettuina. Analyyseissa työssä pysyneet ja työttömyyttä kokeneet eivät erottuneet toisistaan. Emme siksi raportoi tuloksia erikseen tämän taustamuuttujan osalta, mutta ne ovat nähtävillä liitteenä olevissa kuvioissa.

VIITTEET JA LÄHTEET

1. BIBU eli "Tackling Biases and Bubbles in Participation" / "Kansalaisuuden kuilut ja kuplat" on Suomen Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama monitieteinen tutkimushanke, joka tutkii talouden rakennemuutosten poliittisia seurauksia (ks. www.bibu.fi).
2. Kangas, Olli (2020). *Poikkeukselliset ajat avaavat poikkeuksellisia mahdollisuuksia*. Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2020:1. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö; Saari, Juho (2009). Harvinainen hetki – tammikuu 2009 ja suomalaisen sosiaalipolitiikan tulevaisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 74(3), 239–255.
3. Valtiovarainministeriö (2020) Muistio 14.8.2020, <https://vm.fi/documents/10623/17688657/Muistio+ty%C3%B6llisyyspaketista.pdf/0d06bb45-3174-155b-4155-75c8e8a670e6/Muistio+ty%C3%B6llisyyspaketista.pdf?t=1597406184092>. Kiitämme lämpimästi muistion laatimiseen osallistunutta johtava erityisasiantuntija Olli Kärkkäistä kysymysmuotoilujemme kommentoinnista.
4. Analyysissa työssä pysyneet ja työttömyyttä kokeneet eivät erottuneet toisistaan. Raportoimme siksi tulokset tämän muuttujan osalta ainoastaan liitteessä olevissa kuvioissa.
5. Tältä osin on huomionarvoista, että aineisto on kerätty ennen Metsäteollisuuden lokakuun alussa ilmoittamaa päätöstä irtaantua jatkossa keskitetyistä työehtosopimuksista.
6. Borg, Sami, Kestilä-Kekkonen, Elina, Wass, Hanna (toim.) (2020). *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja 2020:5. Helsinki: oikeusministeriö.
7. Raportissa tulkitsemme vastauksia siten, että kuvaamme pääsääntöisesti vaihtoehdot *täysin samaa mieltä* ja *jokseenkin samaa mieltä* jonkin kysymyksen kannattamiseksi, ja vastaavasti vaihtoehdot *täysin eri mieltä* ja *jokseenkin eri mieltä* jonkin kysymyksen vastustamiseksi. Vastauksia voisi tulkita myös erottelemalla näitä toisistaan ja katsomalla, missä ovat tiukimmat vastustajat ja kannattajat. Raportin tavoite on tuottaa perustietoa kansalaisten näkemyksistä, joten olemme selkeyden vuoksi päätyneet tähän esitystapaan. Kunkin vastauksen saama kannatus on eritelty kuvioissa.
8. Liitteessä oleviin kuvioihin viitataan juoksevalla numeroinnilla L1–L28.
9. Puolueiden nimiä käsitellään tekstissä erisniminä ja ne kirjoitetaan isolla kirjaimella, vaikka nimi kirjoitettaisiin puolerekisteriin merkittävä muotoa lyhyemmässä muodossa.
10. Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA (2015). *Ken on maassa jämäkin? Evan arvo- ja asennetutkimus 2015*, <https://www.eva.fi/blog/2015/03/04/kenonmaassajamakin/>
11. Valtiovarainministeriö (2020). Muistio 14.8.2020. <https://vm.fi/documents/10623/17688657/Muistio+ty%C3%B6llisyyspaketista.pdf/0d06bb45-3174-155b-4155-75c8e8a670e6/Muistio+ty%C3%B6llisyyspaketista.pdf?t=1597406184092>
12. Lehto, Markku (2011). *Kaikki mukaan! Osatyökykyiset työmarkkinoilla. Selvityshenkilön raportti*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2011:5. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö; Sosiaali- ja terveysministeriö (2015). *Kaikki keinot käyttöön – Yhteistyöllä ratkaisuihin: Sosiaali- ja terveysministeriön Osatyökykyiset työssä -ohjelma (Osku) 2013–2015: Loppuraportti*, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3690-4>; Sosiaali- ja terveysministeriö (2019). *Kaikki mukaan työelämään: Osatyökykyisille tie työelämään (OTE) kärkihankkeen tuloksia ja suosituksia*. Raportteja ja muistioita 2019:25. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4056-7>.
13. Yle Uutiset 24.8.2020, <https://yle.fi/uutiset/3-11507488>.
14. Finér, Lauri (2019). *Millaista on perussuomalaisten talouspolitiikka?* <https://veropolitiikka.blog/2019/12/29/millaista-on-perussuomalaisten-talouspolitiikka/>.
15. Im, Zhen, Kantola, Anu, Kauppinen, Timo, Wass, Hanna (2020). *Neljän kuplan kansa. Miten suomalaiset äänestävät?* Helsinki: Kansalaisuuden kuilut ja kuplat -tutkimushanke.
16. Avonius, Marja ja Kestilä-Kekkonen, Elina (2018). Suomalaisten maltilliset ja kirjavat maahanmuuttoasenteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 83(1), 84–95.
17. Pääomatulojen verotuksessa on nykyisellään käytössä lievä progressio: veroaste on 30 000 euroon asti 30 ja sen jälkeen 34 prosenttia (ks. <https://www.vero.fi/henkilöasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot/paaomatulot/>).
18. Riihelä, Marja ja Tuomala, Matti (2020). Tulo- ja varallisuuserot. Teoksessa Majja Mattila (toim.), *Eriarvoisuus Suomessa*. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö, 29–62.
19. Borg, Sami, Kestilä-Kekkonen, Elina, Wass, Hanna (toim.) (2020). *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja 2020:5. Helsinki: oikeusministeriö.

20. Fornaro, Paolo ja Kaihovaara, Antti (2020). Microdynamics, granularity and populism: The Finnish case. *European Journal of Political Economy* 65 (December); Im, Zhen, Kantola, Anu, Kauppinen, Timo, Wass, Hanna (2020). *Neljän kuplan kansa. Miten suomalaiset äänestävät?* Helsinki: Kansalaisuuden kuilut ja kuplat -tutkimushanke; Wass, Hanna ja Kauppinen, Timo (2020): Palkkakuitti äänestyslippuna: tulojen yhteys äänestysaktiivisuuteen ja puoluevalintaan. Teoksessa Maija Mattila (toim.), *Eriarvoisuus Suomessa*. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö, 157–185.
21. Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA (2018). *Me olemme keskiluokka*. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2018/05/eva_fakta_keskiluokka.pdf.

Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama
KANSALAIUUDEK KUILUT JA KUPLAT
-TUTKIMUSHANKE (BIBU) tutkii kansalaisuuden
muutoksia. Monitieteisessä hankkeessa on mukana
tutkijoita yhteensä kuudesta yliopistosta ja
tutkimuslaitoksesta.

Tackling Biases and Bubbles in Participation
www.bibu.fi | [#biburesearch](https://twitter.com/biburesearch)

Lisätietoja:

Hanna Wass, yleisen valtio-opin dosentti, Helsingin yliopisto
hanna.wass@helsinki.fi, puh. 050 448 4399

Anu Kantola, viestinnän professori, Helsingin yliopisto
anu.kantola@helsinki.fi, puh. 050 583 4644

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

Ulkoasu: Kaskas Media

Kansalaisuuden kuilut ja kuplat, 3/2020, ISSN 2669-8080

DEMOKRATIA JA OSALLISTUVA KANSALAIUUDEK

TÄMÄ JULKAISU on osa demokratiaa ja osallistuvaa kansalaisuutta
tutkivien strategisen tutkimuksen hankkeiden tuottamaa julkaisujen
sarjaa. Sarja julkaistaan yhteistyössä oikeusministeriön kanssa ja sitä
hyödynnetään Kansallisen demokratiaohjelman 2025 valmistelussa
ja toimeenpanossa. Hankkeita rahoittaa Suomen Akatemian
yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto.

